

KNIHOVNA
AKADEMIE VĚD ČR
NÁRODNÍ 3, 115 22 PRAHA 1

INFORMACE

3/2009

Jarmila Burgetová

ÚVODEM

Třetí číslo INFORMACÍ si klade za cíl seznámit kolegy a kolegyně a spolupracující knihovny a instituce s novinkami v hlavních odborech a odděleních Knihovny Akademie věd, a proto má velice pestrý obsah. O činnosti *knihovědného oddělení* informuje ve svém příspěvku vedoucí oddělení Lenka Veselá; seznamuje zejména s postupem prací na Bibliografii cizojazyčných bohemikálních tisků z let 1501–1800 a s dalšími projekty, na nichž oddělení participuje; zmiňuje se o vydaných publikacích, zejména o dvousvazkovém druhém dílu publikace Anežky Baďurové a Lenky Bártové „Vyobrazení měst a jiných lokalit v tiscích 16.–18. století“. Součástí publikace je doprovodný CD-ROM s digitálními kopiemi a popisy zjištěných ilustrací. Z *odboru pro výzkum a vývoj* přispěla do čísla Jana Doleželová, která má na starosti evidenci výsledků vědy a výzkumu. Ani na tomto úseku není nouze o novinky. Zpracování dat pro databázi ASEP bylo ovlivněno rozsáhlými změnami ve struktuře dat předávaných do RIV – Rejstříku informací o výsledcích vědy a výzkumu. Autorka upozorňuje na postup práce na webovských ARL stránkách pracovišť a na způsob aktuálního sběru dat. O novinkách v systému Aleph se rozepsala vedoucí *odboru pro doplňování a zpracování fondu* (OSKS) Zdena Chmelařová.

Představuje možnost zobrazování obálek knih v katalogu, jímž se KNAV připojila k projektu „Obálky knih“, realizovaném díky Svazu knihovníků a informačních pracovníků ČR. Katalog je rovněž propojen se službou Google Books, která umožňuje rozšířit vyhledávání informací mimo internet na knihy a časopisy vydané jen v papírové podobě. Pokračují i práce na vytvoření autoritní báze napojené na databázi Národní autority NK ČR. Tentokrát nezůstalo pozadu ani *oddělení výpůjčních služeb* (OVS), které tvoří jádro odboru služeb, i když by se mohlo zdát, že kromě poskytování a zkvalitňování tradičních služeb čtenářům těžko může objevovat nějaké novinky. Opak je pravdou. Již v druhém letošním čísle INFORMACÍ jsme oznámili novou službu – možnost vzdáleného přístupu k elektronickým informačním zdrojům bez nutnosti fyzické návštěvy KNAV. V tomto čísle informují Tomáš Jandera (vedoucí OVS) a Marek Šimáček (z OSKS) o zapojení knihovny do projektu „e-Books on Demand“, který umožní zajistit na požádání digitalizaci vybrané knihy. Největším počtem novinek se může pochlubit *oddělení informačních technologií*. Vedoucí oddělení Martin Duda ve svém příspěvku seznamuje s komplexním řešením otázky ukládání a archivace dat ve stále se zvětšujícím objemu, jež vyústilo v zakoupení datového úložiště pro

digitalizační centrum v Jenštejně. Pavel Srb píše o digitální knihovně a o novém publikačním systému, který značně ulehčí práci redakcí recenzovaných časopisů vydávaných ústavy AV ČR. Zmíněné příspěvky doplňuje zasvěcený článek Jaroslava Meixnera z *oddělení elektronických informačních zdrojů*, zabývající se implementací link serveru SFX v Knihovně Akademie věd. *Digitalizační centrum (DC) KNAV* v Jenštejně získalo do svého vybavení robotický skener Treventus; o jeho parametrech a výhodách pro digitalizaci informuje vedoucí DC Anna Šmejkalová. O historii výstavby a současném rozvoji *depozitáře v Jenštejně*, kam se zcela nedávno podařilo přesunout fondy KNAV ze všech provizorních mimopražských skladišť, se dozvíte z příspěvku Miroslava Krause, zástupce ředitele KNAV pro provoz a ekonomiku.

Lenka Veselá
**KNIHOVĚDNÉ
ODDĚLENÍ
V ROCE 2009**

V roce 2009 se knihovně oddělení zaměřilo na intenzivní doplňování a zpřístupnění Bibliografie cizojazyčných bohemikálních tisků 1501–1800 (BCBT) a na dokončení a zveřejnění několika dlouhodobých projektů.

BIBLIOGRAFIE CIZOJAZYČNÝCH BOHEMIKÁLNÍCH TISKŮ Z LET 1501–1800 (BCBT)

Vzhledem k naléhavé potřebě zpřístupnit v blízké budoucnosti databázi BCBT na webovských stránkách KNAV se knihovně oddělení rozhodlo přistoupit k časově i technicky náročnému procesu konverze databáze STTI-ISIS do nového databázového systému. Přípravná fáze celého procesu, jejímž cílem je úprava nového systému podle specifických požadavků analytického popisu používaného pro Bibliografii cizojazyčných bohemik, probíhá ve spolupráci s dr. Antonínem Vítkem a s oddělením správy knihovních systémů KNAV. V souvislosti s přechodem na nový databázový systém v současnosti také probíhá diskuse o možnostech úzké spolupráce knihovně oddělení s pracovníky Národní knihovny, kteří připravují jazykově českou část české národní retrospektivní bibliografie (Knihopis). Přípravovaná konverze zcela jistě způsobí zpoždění některých plánovaných výstupů, splnění knihovně oddělení části výzkumného záměru KNAV pro rok 2005-2011 by to však nemělo ohrozit.

Po dokončení retrokonverze a revize desiderátních záznamů tiskařských bohemik 16. století do databáze STTI-ISIS se v letošním roce ve větší míře rozvinul bibliografický výzkum pracovníků knihovně oddělení v českých a zahraničních knihovnách, kde analyticky popisují dosud nepodchycená, někdy i unikátně dochovaná cizojazyčná bohemika. V této souvislosti je třeba vyzvednout pokračující excerpci a popis unikátů ze zahraničních fondů Österreichische Nationalbibliothek ve Vídni, Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára a Országos Széchényi Könyvtára v Budapešti. Z českých sbírek jsou průběžně zpracovávána bohemika v Knihovně kláštera premonstrátů na Strahově, Archivu města Brna, Knihovně Národního muzea, Státní vědecké knihovně v Olomouci a v řadě dalších institucí.

Poměrně intenzivně pokračuje i přepis zkrácených záznamů bohemik vydaných v 18. století z lístkového katalogu do databáze STTI-ISIS, zahájený v roce 2008. Přepsané záznamy budou sloužit jako základní rešeršní pomůcka k naskenovaným podrobným popisům bohemikálních tisků z 18. století, na rozdíl od jednoduchého vyhledávání pouze podle abecedního řazení záhlaví, které bylo uplatněno

u naskenovaných kopií popisů tiskařských bohemik 16. století (viz <http://www.lib.cas.cz/cs/knihovedne-oddeleni/?c=Bohemikalni-tisky>). Od ledna do července 2009 bylo do databáze zapsáno 6.643 záznamů, což představuje úhrn těchto záznamů dosažený za celý minulý rok. Částečné zveřejnění této databáze na webovských stránkách KNAV jsme sice předpokládali již v letošním roce, v důsledku plánovaného přechodu na nový systém je však nutné vyčkat na konverzi celého systému, a zpřístupnění těchto záznamů tedy předpokládáme až v roce 2010.

PROJEKTY A PUBLIKACE

Na začátku roku vydalo knihovědné oddělení ve dvou svazcích druhý díl publikace Anežky Baďurové a Lenky Bártové s názvem *Vyobrazení měst a jiných lokalit v tiscích 16.-18. století (se vztahem k území České republiky)*.¹ Tento výsledek několikaletého projektu obsahuje analyticky tříděné údaje a soupis více než 1100 různých variant vyobrazení celkem 298 lokalit. Součástí publikace je i doprovodný CD-ROM i s digitálními kopiemi a popisy zjištěných ilustrací.

Do závěrečné fáze se také přiblížilo zpřístupnění výstupu dalšího projektu knihovědného oddělení, *Digitalizace signovaných ilustrací v tiscích z let 1501–1750 uchovávaných ve fondu Knihovny AV ČR, v. v. i.* (realizace Hana Beránková a Markéta Brabcová).² Na konci roku by měl být badatelské veřejnosti k dispozici CD-ROM s databázovými vstupy se širokými rešeršními možnostmi, týkající se cca 3 000 zdigitalizovaných ilustrací pocházejících zhruba z 500 knih.

V oblasti výzkumu šlechtických knihoven pokračovala spolupráce Lenky Veselé s Ústavem dějin umění AV ČR na definitivní podobě výstupu (představuje jej monografie a databáze) z projektu *Výzkum knihovny Ferdinanda Tyrolského – kulturně historické a uměleckohistorické aspekty* (GA AVČR, program Podpora projektů cíleného výzkumu, identif. č. 1QS800330501). V návaznosti na tento ukončený projekt se Lenka Veselá nyní zabývá heuristikou k novému výzkumnému úkolu s pracovním názvem *Knihovna Becků z Leopoldsdorfu v kontextu českých a rakouských knihoven*, s nímž se bude v příštím roce ucházet o podporu Grantové agentury ČR.³ Po delší odmlce vydalo knihovědné oddělení další svazek časopisu *Knihy a dějiny* (11/15, 2004–2008). Z externích autorů do něho přispěli dr. Eva Frimmová, doc. Petr Voit a Mgr. Matyáš Franciszek Bajger, pracovnice oddělení obsah doplnily výkladem

1 Anežka Baďurová – Lenka Bártová, *Vyobrazení měst a jiných lokalit v tiscích 16.–18. století (se vztahem k území České republiky)*, II/1. Bibliografie cizojazyčných bohemikálních tisků z let 1501–1800. II/2 Rejstříky + CD-ROM. Praha, Knihovna Akademie věd ČR, v. v. i., 2008. Navazuje na: Lenka Blažková, *Vyobrazení měst a jiných lokalit v tiscích 16.–18. století (se vztahem k území České republiky)*. I. Knihopis českých a slovenských tisků od doby nejstarší až do konce XVIII. století. Předmluva a úvod Anežka Baďurová. Praha, Knihovna Akademie věd 2002. 161 s. + příl.

2 Jde o pokračování projektu s registračním číslem K8002119 Programu rozvoje badatelského výzkumu, oblast č. 19, ukončeného v roce 2004). O projektu nejnověji Markéta Brabcová, *Digitalizace signovaných ilustrací v tiscích z let 1501–1750 uchovávaných ve fondu Knihovny Akademie věd České republiky, v.v.i.* (Zpráva o projektu), *Knihy a dějiny* 11/15, 2004–2008, Praha 2009, s. 63–78.

3 O připravovaném projektu informovala Lenka Veselá: *Die Bibliothek der Beck von Leopoldsdorf und die mitteleuropäischen Adelsbibliotheken. Entwurf zu einem geplanten Projekt*. In: *Mitteilungen der Gesellschaft für Buchforschung in Österreich* 2009/1 (v tisku).

o digitalizaci knižních ilustrací (Markéta Brabcová) a recenzemi a zprávami o novinkách knihovnědné literatury.⁴ Šestnáctý svazek *Knih a dějin*, který vyjde na konci letošního roku, bude již usilovat o splnění kritérií nutných k zařazení do seznamu recenzovaných časopisů. Také proto byla pro *Knihy a dějiny* nově konstituována redakční rada ve složení: PhDr. Anežka Baďurová, Mgr. Markéta Brabcová, PhDr. Kamil Boldán, PhDr. Eva Frimmová, Mgr. Marta Vaculínová, Ph.D., PhDr. Richard Šípek, PhDr. Lenka Veselá, Ph.D. V roce 2009 má časopis *Knihy a dějiny* společně s polskými ročenkami *Przegląd Biblioteczny* a *Roczniki Biblioteczne* vědecký patronát nad soutěží o vědeckou práci v rámci projektu Ochrana a restaurace těšínského písemného dědictví, kterou ve jménu širšího konsorcia vyhlásila Těšínská historická knihovna v polském Těšíně (viz Informace 2008, č. 2, s. 39-40).

Knihovnědné oddělení se také nově může pochlubit třemi vlastními studentkami doktorandského studia: od podzimního semestru 2009/2010 byla na UISK přijata Hana Beránková, na katedru archivnictví a pomocných věd historických FF UK Anna Vorlíčková a Markéta Brabcová.

HISTORICKÝ FOND

Vzhledem k nevyhovujícím podmínkám současného uložení vzácného historického fondu se knihovnědné oddělení ve spolupráci s vedením KNAV a externími odborníky zaměřilo na přípravu projektu vybudování nového depozitáře pro vzácné tisky. Realizace celého záměru – plánovaná původně na rok 2010 – však zcela závisí na finanční podpoře AV ČR, o kterou KNAV požádalo. S digitalizačním střediskem KNAV v Jenštejně knihovnědné oddělení dohodlo společný postup na systematické digitalizaci vybraných exemplářů z historického knižního fondu. Od počátku roku jsou pravidelně zasílány k digitalizaci dokumenty podle tří základních hledisek: exempláře častěji žádané k vypůjčení, tisky unikátní či jinde jen vzácně dochované a tisky vážně ohrožené postupující degradací fyzického stavu.

SPOLUPRÁCE S VŠ, PŘEDNÁŠKOVÁ A VÝSTAVNÍ ČINNOST

Dr. Anežka Baďurová se v letním semestru 2008/2009 podílela na vedení katalogizačního semináře pro studenty knihovnědy Ústavu informačních studií a knihovnictví FFUK. Ve studovně KNAV instaluje knihovnědné oddělení průběžně během roku malé tematické výstavy s ukázkami z historického fondu – dvě z nich prezentovaly zajímavosti z digitalizovaných ilustrací (vývoj dřevořezu a frontispisu), další připomněla výročí francouzské revoluce. Poměrně intenzivně také probíhá příprava podzimního Týdne vědy a techniky. Knihovnědné oddělení v tomto směru zajišťuje cyklus knihovnědných přednášek (přednášejícími budou externisté i členky oddělení) a organizaci výstavy, která se koná ve spolupráci s knihovnou v polském Těšíně (Książnica Cieszyńska). Zastřešujícím tématem letošních přednášek i výstavy se stala zajímavá oblast knižní kultury ve Slezsku.

4 Obsah a širší resumé (česká i cizojazyčná) jednotlivých čísel viz <http://www.lib.cas.cz/cs/vydano-avcr/?c=knihy-a-dejiny>.

Jana Doleželová

ASEP V ROCE 2009, WEBOVSKÉ ARL STRÁNKY PRACOVÍŠŤ

Zpracování dat bylo v letošním roce sběru ovlivněno třemi faktory. Prvním faktorem byly rozsáhlé změny ve struktuře dat předávaných do Informačního systému výzkumu a vývoje RIV – Rejstříku informací o výsledcích, druhým faktorem bylo zveřejnění podrobnějšího popisu zařazení výsledků a definice druhů výsledků s upřesněním podmínek, za jakých bude výsledek hodnocen, třetím pak změna při předávání dat do RIV – vytvoření XML souborů pro poskytovatele přímo zpracovatelem dat.

Počet druhů výsledků byl rozšířen o dalších 5 druhů a 7 poddruhů. Výsledky ukládáme již do 22 formulářů (druhů). Nové druhy formulářů jsou normy a směrnice, specializované mapy, certifikované metodiky, software a užitný a průmyslový vzor. Mezi nové poddruhy výsledků patří poloprovoz, ověřená technologie, odrůda, plemeno, léčebný postup, prototyp a funkční vzorek.

Datová struktura byla rozšířena o nová pole, na jejichž vyplnění resp. hodnotě závisí hodnocení výsledků pracovišť - pole UTISI, počet stran a počet výtisků knihy. Hodnotou pole UTISI je identifikační číslo článku v databázi Web Of Science (WOS), které je nutno uvádět pro druhý článek v periodiku a článek v konferenčním sborníku. Někdy nastává situace, že číslo UTISI je ve WOS uvedeno později, než je potřeba záznam o výsledku odevzdat do RIV. Vzhledem k tomu, že vyplnění pole je zásadní při hodnocení výsledků, je možno situaci řešit zasíláním opravných dávek dat, což je někdy vzhledem ke způsobu odevzdání dat jednotlivým poskytovatelům, kteří s daty pracují různým způsobem, problematické. Počet výtisků knihy a počet stran knihy se uvádí u druhu výsledků monografie a kapitola v knize. Z praxe je zřejmé, že zvláště údaj počet výtisků knihy je někdy těžko zjistitelný.

Uvítali jsme další upřesnění definice jednotlivých druhů výsledků v Metodice hodnocení výsledků výzkumu a vývoje v roce 2009. U jednotlivých dokumentů jsou uvedena pole, která je nutno vyplnit, případně je uvedeno jaká musí být jejich hodnota, aby bylo výsledku přiřazeno bodové ohodnocení (například přítomnost ISBN u monografie, UTISI u článku v konferenčním sborníku a u impaktovaného periodika, počet výtisků u monografie ap.). 1. 7. 2009 nabývá účinnosti zákon č. 110/2009 Sb. a na webovských stránkách Výzkumu a vývoje (<http://www.vyzkum.cz>) bylo 25. 8. 2009 zveřejněno následující upozornění, týkající se i výsledků, které odevzdáváme do RIV. „V případě, že jsou do informačního systému výzkumu, vývoje a inovací předány

údaje, které neodpovídají definici datových prvků a které ovlivní výši poskytnuté podpory, provozovatel je ze systému odstraní a na tuto skutečnost upozorní Radu pro výzkum, vývoj a inovace, která v návrhu výdajů na výzkum, vývoj a inovace „na následující pětileté období pro příslušného poskytovatele výši výdajů sníží, a to každoročně až o 100 % objemu podpory, která měla být podle těchto nesprávných údajů na daný rok poskytnuta. Poskytovatel obdobným způsobem sníží podporu příjemci, který mu nesprávné údaje předal.“

Od letošního roku sběru se změnil způsob odevzdání dat do RIV. Osoba zodpovědná za zpracování vytváří všechny XML soubory pracoviště pro jednotlivé poskytovatele a na průvodkách je uvedena zodpovědná osoba z pracoviště. KNAV soubory kontroluje a předává za celou Akademii jednotlivým poskytovatelům, za poskytovatele Akademie věd pak předává soubory přímo do IS VaV.

Veškeré výše uvedené změny se dotkly všech tří částí systému ARL – webovských formulářů, programu klient ARL, on-line katalogu, též kontrolního programu ARL i XML výstupů, návodů a manuálů. Samotný systém zpracování dat se v průběhu roku nezměnil.

Webové ARL stránky pracovišť jsou zpřístupněny na URL: <http://www.lib.cas.cz/arl>

Dynamické webové stránky ústavů přehledným způsobem zobrazují výsledky jednotlivých ústavů resp. autorů, aniž by bylo nutné znát vyhledávací techniky on-line katalogu. Odkaz na tyto stránky je možno zakomponovat do webovských stránek ústavu, případně vytvořit stránky vlastní, s grafickým zobrazením a dotazovacím systémem dle potřeb pracoviště.

Publikace ASEP	Bibliografie autorů	RIV - aktuální sběr	Změnit ústav
----------------	---------------------	---------------------	--------------

Rok vydání:

☐ 2009	☐ 2008	☒ 2007	☐ 2006	☐ 2005	☐ 2004	☐ 2003	☐ 2002
☐ 2001	☐ 2000	☐ 1999	☐ 1998	☐ 1997	☐ 1996	☐ 1995	☐ 1994

RIV not RIV

Publikace ASEP. Zaškrtnutím políček a výběrem údaje z roletky se vytvoří jednoduchý dotaz do databáze ASEP-ARL. Kombinací roků vydání, druhu dokumentu a údaje „RIV, neRIV“ – tzv. limit, lze vytvářet různé sestavy dat pro dané pracoviště resp. autora.

Bibliografie autorů. Na obrazovce jsou zobrazeni všichni autoři, kteří publikovali za dané pracoviště – tzv. autority autorů. Je možno zobrazit pouze pracovníky v „činné

službě“, pokud zpracovatel tyto pracovníky označí. Autora je možno vyhledat i zadáním jména autora ve vyhledávacím okně.

KNAV-K - home

Stránka: 1
Zobrazeno: 1-50
Celkem záznamů: 46

Zadejte jméno autora (na diakritice nezáleží)

Pracovníci ústavu Všichni autoři

Baďurová Anežka	Janotová Martina	Ryšánková Anna
Bárňková Petra	Jiráková Věra	Skálová Hana
Bartoničková Iva	Johanides Josef	Šícha Vojtěch
Beránková Hana	Kadlecová Ivana	Štěpánková Marta
Blažková Lenka	Kaloň Petra	Tichý Zdeněk
Brabcová Markéta	Kalinová Kateřina	Tomanová Hana
Burešová Iva	Kostlán Antonín	Tůmová Anna
Burgetová Jarmila	Křehlová Jana	Tyburová Helena
Dolečková Linda	Kuchtová Marta	Veselá Lenka
Doleželová Jana	Laiblová Kadlecová Ivana	Vítek Antonín
Duda Martin	Lhoták Martin	Vorlíčková Anna
.....

Webovská stránka autora pracoviště vypadá obdobně jako stránka ústavu. Dotaz zadaný kombinací limit se vztahuje přímo k tomuto autorovi.

RIV – aktuální sběr. Stránka slouží ke kontrole dat, která budou odevzdána do RIV v aktuálním roce sběru. Záznamy jsou seřazeny podle toho, jak bude zařazen výsledek do druhu RIV, neboť druhy ASEP a RIV se liší.

[Publikace ASEP](#) [Bibliografie autorů](#) **[RIV - aktuální sběr](#)** [Změnit ústav](#)

Data budou odevzdána do RIV v roce 2009

Všechny dokumenty

Výsledky označené k odevzdání do RIV (září 2009)

Stránka: 1
Zobrazeno: 1-50
Celkem záznamů: 6

Monografie - odborná kniha

0318225 - KNAV-K 2009 RIV CZ oze B
[Blažková, Lenka - Baďurová, Anežka - Vítek, Antonín](#)
Vyobrazení měst a jiných lokalit v tiscích 16.-18. století (se vztahem k území České republiky). II./1. Bibliografie cizojazyčných bohemikálních tisků z let 1501-1800. Textová část a soupis. II./2. Rejstříky a CD-ROM.
[Views of Towns and their Parts in the Bohemica Printed Production 1501-1800. II./1. Bibliography of Foreign-language Bohemica 1501-1800. Introduction, Census. II./2. Indices, CD-ROM.]
Praha : Knihovna Akademie věd ČR, v. v. i, 2008. 410 s. ISBN 978-80-86675-13-8
Grant: GA AV ČR IAA9083901
Výzkumný záměr: CEZ:AV0Z70830501
Klíčová slova: views of towns * book culture * book graphic * history of printing

Webové stránky pracovišť nejsou náhradou on-line katalogu, nikdy nebudou mít tolik možností vyhledání, druhů exportů, řazení, či zobrazovacích formátů. Zatím slouží k tvorbě přehledů publikační aktivity pracovišť resp. autorů a ke kontrole dat, která jsou v systému označena k odevzdání do RIV. V budoucnu by měly zahrnovat statistické údaje a grafické výstupy. Pracujeme na dalším rozšíření těchto stránek s přihlédnutím k požadavkům, které nám uživatelé sdělují.

On-line katalog ASEP-ARL:

http://library.sk/iz/iz.entry.cls?ictx=cav&term=&show_lim=1&fld=ANY

Webové stránky pracovišť AV ČR:

<http://www.lib.cas.cz/ar/>

Marek Šimáček

Tomáš Jandera

E-BOOKS ON DEMAND: E-KNIHY NA POŽÁDÁNÍ

Služba eBooks on Demand (EOD) vznikla v rámci projektu eTEN „Digitisation on Demand“. V říjnu 2006 byl tento projekt EU zahájen 13 knihovnami z 8 evropských zemí. V současné době je do projektu zapojeno 18 knihoven z 10 evropských zemí a další se přidávají. Projekt je koordinován knihovnou Univerzity v Innsbrucku.

K zapojení do projektu stačí pro začátek skener a přípojka k internetu. Vše ostatní jako je správa objednávek, komunikace se zákazníky, vytváření eKnih, dodání a výběr peněz jsou zajištěny sítí EOD. Většinu z těchto aktivit však může zajišťovat i samotná knihovna a EOD poté slouží již jen jako zastřešující subjekt. Pro provázání služby s poskytující knihovnou je potřeba do webových katalogů včlenit odkaz v podobě tlačítka odkazujícího na službu EOD a dodat koordinátorovi nezbytné údaje, týkající se zprovoznění služby. Odkaz v online katalogu používá javascript, jenž zobrazí tlačítko pouze u záznamů knih, které dle data vydání již pravděpodobně nejsou chráněny autorským zákonem. Po stisku tlačítka je zákazník přesměrován na stránky EOD, kde se pomocí protokolu Z39.50 do objednávky přenesou bibliografické údaje a pokud je v záznamu obsažen i údaj o počtu stran, doplní i cenu, za kterou bude objednaný dokument digitalizován. Pokud údaj o počtu stran není v záznamu uveden, nebo je objednávána digitalizace dokumentu z naskenovaného lístkového katalogu, má zákazník možnost vyžádat si cenovou nabídku prostřednictvím formuláře. Skript je ve své současné verzi schopný pracovat jak s arabskými číslicemi, tak s římskými.

Ke zpracování objednávky slouží aplikace Order Data Manager (ODM) s webovým rozhraním. Operátor, který objednávku vyřizuje, prochází krok za krokem systémem ODM a zákazník tak může sledovat celý postup objednávky od expedice z depozitáře až po platbu a dodání dokumentu. Systém ODM neposkytuje jen prostředí pro administrování objednávky, ale i službu Digital Object Generátor (DOG). DOG eKnihu vygeneruje z naskenovaných obrázků spojením do jednoho souboru PDF. Pokud si to zákazník objedná a kvalita předlohy to dovoluje, může být pomocí OCR vygenerovaná i textová vrstva, která například umožní fulltextové vyhledávání v dokumentu nebo prohlížení textu knihy v přenosných zařízeních.

Proces digitalizace začíná objednáním dokumentu, posouzením jeho stavu a následným rozhodnutím, zda je možné jej digitalizovat. Samotné skenování předlohy se řídí standardy kvality EOD, které ve verzi 2.2 definují co je nutné, doporučené nebo nadstandardní. Minimální rozlišení je 300 dpi, pro menší fonty je

doporučeno 400 dpi a pro opravdu malé fonty je doporučeno nadstandardních 600 dpi. Minimální barevná hloubka je 8 bitů pro skenování ve stupních šedi, pro barevné skenování je doporučeno 24 bitů. Publikace vydané před rokem 1800 je doporučeno skenovat barevně. Výstupním formátem mohou být soubory TIFF (s nebo bez LZW komprese), JPEG, JPEG2000 a PNG, upřednostňuje se bezztrátová komprese. Naskenované obrázky je potřeba horizontálně srovnat a vyčistit, není ovšem doporučeno použít tuto službu v DOG, protože může dojít k rotaci obrázku a s tím souvisejícím vznikem bílých míst v rozích. Doporučený postup je tedy naskenované stránky horizontálně srovnat, vyčistit a až po té oříznout tak, aby všechny stránky měly stejnou velikost. Takto upravené obrázky pak operátor uloží pomocí protokolu FTP na server EOD. Následně v systému ODM se službou DOG vygeneruje eKniha.

Zákazník je poté vyzván k zaplacení zakázky. Platbu může uskutečnit v hotovosti v knihovně nebo převodem na účet knihovny. Dále je možné zaplatit online pomocí platební karty nebo přes platební systém Click&Buy. Tyto formy platby spravuje centrálně EOD a vybrané peníze jsou periodicky posílány poskytlující knihovně. Po zaplacení zakázky je zákazníkovi umožněno stažení eKnihy prostřednictvím jeho uživatelského konta nebo je mu doručena poštou na DVD.

Digitalizovaný dokument pak může knihovna uložit do repozitáře doplněný o metadata a případně jej znovu nabídnout v rámci EOD. V současné době je připravována spolupráce EOD s WorldCatem a EuropeanaConnect, jedná se především o sklizení metadat z repozitářů knihoven zapojených do EOD a následné umožnění centrálního vyhledávání digitálních dokumentů.

Zdeňka Chmelařová

NOVINKY V SYSTÉMU ALEPH

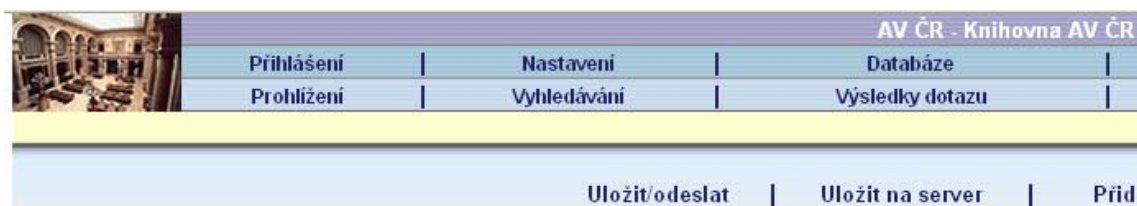
V systému Aleph jsme i v roce 2009 pokračovali ve správě dat a v poskytování podpory při práci v systému pro knihovny všech 40 ústavů AV ČR, které sdílejí systém Aleph pro ukládání, zpracování, správu a zpřístupnění svých záznamů o dokumentech. Práce na konverzích dat z předchozích systémů již byla téměř ukončena, zbývají ještě konverze dílčích bází některých knihoven – například časopisecké fondy.

Snažíme se využívat všech možností jak zefektivnit a zpříjemnit práci v systému, usnadnit a zrychlit vyhledávání pro čtenáře.

Z novinek, které jsme letos připravili v systému Aleph, bych ráda představila např. zobrazování obálek knih v katalogu. Knihovna AV ČR se připojila k projektu obálky knih, který je realizován díky Svazu knihovníků a informačních pracovníků ČR (SKIP). Služba umožňuje díky smlouvě nakladatelů se SKIP členským knihovnám zobrazování titulních stran knih v katalogu. U stručného seznamu vyhledaných záznamů se zobrazuje malý náhled obálky:

#		Název	Autor	Rok	Umístění
Zobrazit 1	☐	 Hordubal /	Čapek, Karel,	2009	Knihovna AV ČR(2/ 0)
Zobrazit 2	☐	 Krakatit /	Čapek, Karel,	2009	Knihovna AV ČR(2/ 0)
Zobrazit 3	☐	 Čtrnáctero prací o Karlu Čapkovi a ještě jedna o Josefu Čapkovi jako přivažek /	Opelík, Jiří,	2008	Knihovna AV ČR(1/ 0)
Zobrazit 4	☐	 O české a německé kultuře /	Peroutka, Ferdinand	2008	Knihovna AV ČR(1/ 0)
Zobrazit 5	☐	 Vám oddaný ... :	Čapek, Karel	2007	Knihovna AV ČR Depozitář(1/ 0)
Zobrazit 6	☐	 Slovník Karla Čapka /	Čermák, František	2007	Knihovna AV ČR Depozitář(1/ 0)
Zobrazit 7	☐	 Dějiny české mystiky.2,Konec zlaté éry. Vliv Paula Bruntona na mystické hnutí u nás. Tragický osud a dílo Otakara Čapka. Spolek Psyché v Ostravě a Brně. Vzpomínky na Karla Weinfurter	Sanitrák, Josef	2007	Knihovna AV ČR Depozitář(1/ 0)
Zobrazit 8	☐	 Můj švagr Karel Čapek /	Scheinpflug, Karel	2007	Knihovna AV ČR Depozitář(1/ 0)
Zobrazit 9	☐	 Karel Čapek - hledání pravdy, poctivosti a pokory =	Bradbrook, Bohuslava	2006	Knihovna AV ČR Depozitář(2/ 0)
Zobrazit 10	☐	 Tichý hlas :	Čapek, Karel	2005	Knihovna AV ČR Depozitář(1/ 0)

U standardního zobrazení záznamu je zobrazení obálky větší:

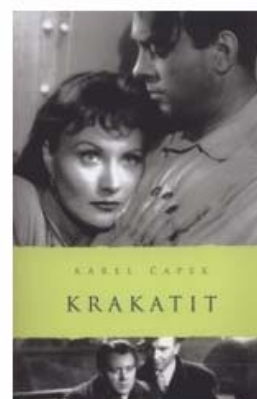
Úplné zobrazení záznamu

Zvolte formát: [Standardní](#) [Katalogizační záznam](#) [Citace](#) [Názvy polí MARC 21](#) [Tagy MARC21](#)

Záznam 2 z 127

Sysno	000678905
Hlavní záhlaví	● Čapek, Karel, 1890-1938
Název	● Krakatit / Karel Čapek.
Popis	271 s.
Vydání	Vyd. 21., v nakl. Academia vyd. 1.
Naklad. údaje	Praha : Academia, 2009.
OBJEDNEJTE SI:	Všechny jednotky
OBJEDNEJTE SI:	Knihovna AV ČR
Jazyk	cze
ISBN	● 978-80-200-1678-2

[◀ Předchozí záznam](#) [▶ Další záznam](#)

Službu zobrazování obálek knih mohou bezplatně pro své on-line katalogy v tuto chvíli využívat knihovny, které jsou členy SKIP. Disponuje databází 346 576 obálek českých a zahraničních publikací. V budoucnu se počítá i s rozšířením služby na zobrazení stránky s obsahem publikace.

Kromě Knihovny AV ČR využívají tuto službu ještě např. knihovny Fyziologického a Filosofického ústavu.

Také jsme propojili náš katalog se službou Google Books – jedním z projektů firmy Google, kterým se snaží rozšířit vyhledávání informací mimo internet – na knihy a časopisy zveřejněné pouze v papírové podobě.

U záznamů označených tímto logem jsou dostupné referenční stránky pro knihu, takže o ní můžete rychle najít všechny potřebné informace: recenze, webové reference, mapy, obsah, popř. i plný text.

Další službou, na jejímž zprovoznění spolupracujeme s Oddělením výpůjčních služeb, je EOD – eBooks on Demand. Je to služba sítě evropských knihoven – 13 knihoven

z 8 zemí, které zprostředkují za úplaty digitalizaci tisků vydaných mezi rokem 1500 a 1900 – jedná se tedy o objednání elektronické podoby knihy, která není pod ochranou autorského zákona. Publikace, které jsou tímto způsobem přístupné, budou v našem katalogu označeny logem EOD:

AUTORITNÍ BÁZE

V tomto roce jsme pracovali na vytvoření naší autoritní báze, jejímž obsahem bude databáze Národních autorit ČR. Využívání autoritních záznamů zkvalitní práci katalogizátorů, výrazně přispěje ke zvýšení kvality popisu dokumentů, k zajištění vysokého zpracovatelského standardu a pomůže i čtenářům při jednodušším a rychlejším vyhledávání v našem webovém katalogu, zejména díky systému odkazů na preferované termíny.

Soubor Národních autorit obsahuje autoritní záznamy personálních jmen českých i nečeských autorů, názvy korporací a akcí, soubory tematických, geografických a formálních autorit, termíny vycházející z třídění Konspektu a soubor autorit pro místa vydání starých tisků. Kooperativní tvorbu a využívání souboru Národních autorit zastřešuje oddělení Národních jmenných autorit Národní knihovny České republiky, které také vytváří metodické pokyny pro kooperativní spolupráci, spoluvytváří katalogizační politiku a poskytuje konzultace knihovnám.

V systému jsme tedy vytvořili autoritní bázi a nastavili propojení bibliografických a autoritních záznamů. Do autoritní báze jsme jednorázově převedli kopii báze Národních autorit z Národní knihovny. Každou noc probíhá aktualizace záznamů pomocí souborů z Národní knihovny. V této denní aktualizaci jsou schválené návrhy nových personálních i předmětových hesel a opravy stávajících. Na základě nastavení a procesů probíhajících v bázi jsou po opravě hesla v autoritní bázi následně opraveny všechny bibliografické záznamy na tento autoritní záznam navázané.

Pracovníci z KNAV byli vyškoleni na práci s autoritní bází i na vytváření návrhů nových autoritních záznamů. V současné době probíhá zkušební provoz. Po jeho ukončení budou s možností využívání autoritní báze seznámeni i pracovníci ostatních akademických knihoven.

Jaroslav Meixner

IMPLEMENTACE LINK SERVERU SFX V KNAV

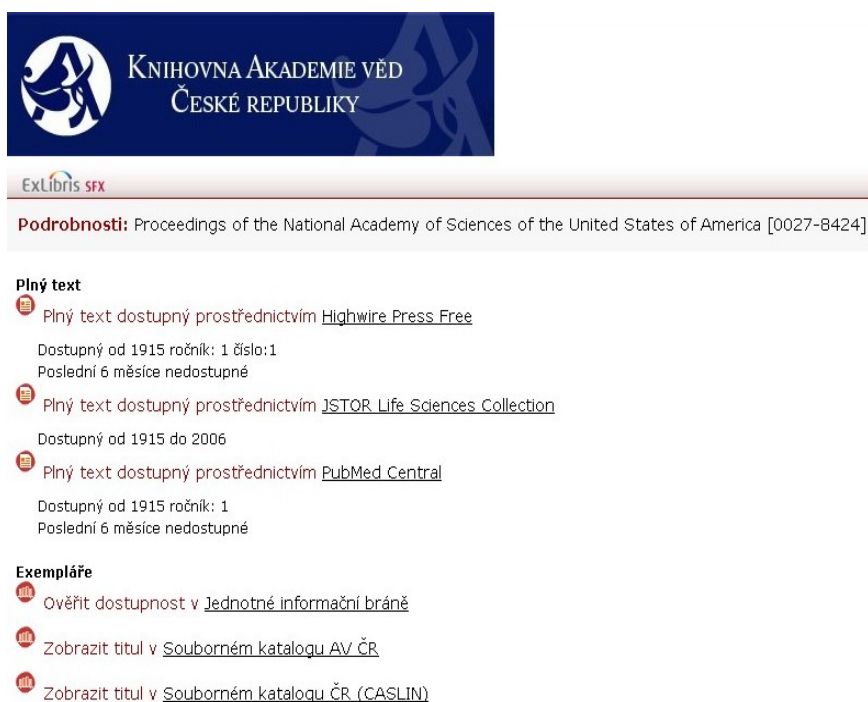
Base-URL: <http://msfx.lib.cas.cz/sfxlc13>

Implementace link serveru SFX je součástí projektu zabývajícího se řešením správy identit KNAV a paralelního vyhledávání a kontextového linkování v elektronických informačních zdrojích, který je realizován za podpory Fondu rozvoje sdružení CESNET. Po zprovoznění potřebného serveru a základní instalaci SFX proběhlo školení pro administrátory systému, které spočívalo zejména v předvedení funkcí administrátorského rozhraní pro správu SFX. Současně byl aktivován přístup k dokumentačnímu portálu pro získání potřebných manuálů pro práci se systémem. Následně se uskutečnila aktivace jednotlivých SFX cílů a proběhlo základní nastavení potřebných funkcí systému. V současné době SFX server běží v testovacím režimu. Pro činnost link serveru je důležité nastavení SFX zdrojů a SFX cílů. SFX zdrojem jsou nejčastěji bibliografické a abstraktové databáze, které bibliografické údaje o dokumentu dokáží převést do formátu OpenURL. OpenURL je definovaným formátem umožňujícím přenos bibliografických údajů (metadat) z SFX zdroje na SFX server, který na základě jejich zpracování nabídne uživateli generované SFX menu s odkazy na SFX cíle.

V praxi se pro nastavení databáze jako SFX zdroje nejčastěji využívá administrativních rozhraní licencovaných databází, které umožňují omezenou správu institucionálního účtu včetně nastavení SFX serveru instituce. Pro uživatele dané databáze se projeví nastavení SFX zdroje ve formě aktivního odkazu (SFX ikona) u vyhledaného bibliografického záznamu. V případě KNAV využíváme jako SFX zdroje například databáze Scopus nebo Ulrichsweb. SFX zdrojem je také funkce Citation Linker, která uživateli na základě zadané citace dokumentu nabídne generované SFX menu s dostupnými cíly.

Generované SFX menu zobrazuje seznam SFX cílů, které jsou pro daný dokument a konkrétního uživatele k dispozici (viz obr. 1). SFX cílem jsou především licencované fulltextové databáze, digitální knihovny, katalogy knihoven nebo internetové vyhledávače. Primárně se nabízí propojení na plné texty dokumentů, ale mohou být k dispozici služby jako dostupnost dokumentů v katalogu nebo hledání citací daného autora v citační bázi.

Aktivace SFX cílů probíhá v administrátorském rozhraní SFX v modulu KBManager na základě centrální znalostní báze (CKB). CKB je pravidelně aktualizovaná, aby odrážela změny v portfoliích elektronických informačních zdrojů jednotlivých producentů. Aktivace fulltextové databáze obvykle probíhá ve třech úrovních: elektronický zdroj – služba – časopis. Pro aktivaci výběrových kolekcí předplacených časopisů (databáze SpringerLink, Wiley Interscience) jsme využili nástroje DataLoader, který na základě importu excelovského souboru s ISSN aktivovaných časopisů umožní selektivní aktivaci časopisů v kolekci. CKB umožňuje aktivaci řady volně dostupných digitálních archivů jako např. Directory of Open Access Journals (DOAJ) nebo Highwire Press Free. Struktura znalostní báze umožňuje také přidávání a aktivaci lokálních cílů a propojení na jiné vyhledávací služby nebo katalogy přes komunikační protokoly (Z39.50). Aktivované SFX cíle jsou nastavené podle přístupnosti pro jednotlivé definované instituce. Tyto instituce je možné sjednocovat do skupin a je možné podle nich vytvářet statistiky využívání elektronických informačních zdrojů. V současnosti jsou v SFX definované čtyři instituce a jedna společná skupina.

Podrobnosti: Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America [0027-8424]

Plný text

- Plný text dostupný prostřednictvím [Highwire Press Free](#)
Dostupný od 1915 ročník: 1 číslo:1
Poslední 6 měsíce nedostupné
- Plný text dostupný prostřednictvím [JSTOR Life Sciences Collection](#)
Dostupný od 1915 do 2006
- Plný text dostupný prostřednictvím [PubMed Central](#)
Dostupný od 1915 ročník: 1
Poslední 6 měsíce nedostupné

Exempláře

- Ověřit dostupnost v [Jednotné informační bráně](#)
- Zobrazit titul v [Souborném katalogu AV ČR](#)
- Zobrazit titul v [Souborném katalogu ČR \(CASLIN\)](#)

Obr. 1

Příklad generovaného SFX menu s dostupnými cílovými zdroji pro daný dokument

V současné době je v SFX aktivováno více než 60 cílů pro KNAV. SFX cílem pro linkování jsou v KNAV:

- Vybrané licencované fulltextové databáze
- Vybrané volně dostupné digitální archivy
- Vybrané citační databáze
- Vybrané rejstříkové databáze časopisů
- Souborný katalog AV ČR

- Souborný katalog České republiky (CASLIN)
- Interní digitální knihovny časopisů
- Vybrané WWW vyhledávače
- Vybrané oborové brány
- Bibliografické citace – generátor citací (Citace.com)

Jedním z hlavních přínosů link serveru SFX je generovaný A-Z seznam elektronických časopisů (portál elektronických časopisů). Rozhraní portálu umožňuje snadné vyhledávání časopisů podle zvolených kritérií a je k dispozici v české a anglické verzi (viz obr. 2). Portál elektronických časopisů je generován pro každou instituci zvlášť a zpřístupňuje časopisy jak z aktivovaných předplácených kolekcí databází, tak z aktivovaných volně dostupných archivů. Uživatel přechází na nabídku dostupných cílů (SFX menu) pomocí příslušného SFX tlačítka u konkrétního časopisu. Prostřednictvím portálu elektronických časopisů, který je pravidelně aktualizován, je v KNAV v současnosti přístup k více než 26 tisícům elektronických časopisů.

Nalézt e-časopis

Czech

Název Kategorie Nalézt Citation Linker

0-9 A B C D E F G H I J K L M N O P Q R S T U V W X Y Z Další

Název: Začíná na Obsahuje

Celkový počet časopisů: 26620
Přepnout do podrobného zobrazení

Strana číslo 662 z 1332 |< << Předchozí Následující >> >|

název časopisu	ISSN	Akce
Journal of academic and business ethics	1941-336X	
Journal of academic ethics	1570-1727	
The Journal of Academic Legal Studies	1862-0280	
Journal of academic librarianship	0099-1333	
Journal of academy of business and economics	1542-8710	

Obr. 2
Příklad elektronických časopisů v A-Z seznamu KNAV

SFX disponuje v administrátorském rozhraní v modulu KBTools řadou pomocných nástrojů pro správu aktivovaných cílů. Například je možné porovnávat kolekce elektronických časopisů od různých producentů z hlediska obsažených titulů pro zjištění překryvu. K dispozici jsou nástroje pro import aktivovaných titulů časopisů nebo nástroj pro lokalizaci konkrétního časopisu v databázových kolekcích. Na základě pravidelné aktualizace CKB dochází ke změnám u jednotlivých cílů na různých úrovních: elektronický zdroj – služba – časopis, případně retrospektiva časopisu.

Pavel Srb

DIGITÁLNÍ KNIHOVNA A SYSTÉM RECENZNÍHO ŘÍZENÍ

Výsledkem průzkumu mezi recenzovanými časopisy vydávanými ústavu AVČR a následné analýzy, byl nákup systému recenzního řízení. V prvním roce se zapojilo 8 časopisů (7 ústavů) s odhadovaným počtem 1 100 zpracovávaných rukopisů.

Od průzkumu a analýzy, k přechodu časopisů na nový systém, bylo zapotřebí následujících kroků (po jejich výčtu budou některé kroky detailně popsány):

A: (Rok 2008) rozhodnutí o využití komerční služby

B: (První měsíce roku 2009) redakce si jednohlasně vybírají systém „ScholarOne Manuscripts“ (dříve znám jako Manuscript Central) od společnosti Thomson Reuters.

C: (Následující měsíce) podrobné nastudování technické dokumentace a dohodnutí licenčních podmínek

D: (Konec dubna 2009) uzavření smlouvy, předání nezbytných dokumentů pro instalaci jednotlivých časopisů

E: (Květen–červen 2009) odeslání vyplněných konfiguračních formulářů a následná instalace testovacích verzí

F: (Září–říjen 2009) překlopení z testovacího systému na ostrý provoz

G: (Květen 2010) vyhodnocení prvního roku

H: (Červen 2010) prezentace dat, zkušeností pro stávající účastníky a zbylé redakce (potencionální zájemce) časopisů ústavů AVČR.

Úlohou knihovny je využít své technické znalosti a připravit redakce na co nejhladší sžití s novým nástrojem. Pro lepší rozesetí informací byla založena emailová konference, kde je každý nový poznatek zveřejněn. Zároveň je toto místem, kde si redakce můžou (což dělají) vzájemně pomáhat a vyměňovat zkušenosti.

bod C:

Určitá část dokumentace byla již dříve nastudována při výběru technického řešení a volbě mezi jednotlivými komerčními produkty. V momentě jasného kandidáta jsme se mohli detailněji zaměřit na individuální problémy. Zde musím konstatovat, že i přes kvalitně zpracovanou dokumentaci byla nutná častá komunikace s dodavatelem.

bod D:

Po uzavření smlouvy, obdržela každá redakce velice podrobný instalační formulář. Základem bylo vyplnění formálních údajů časopisu a jednotlivých kontaktů (rolí) členů redakční rady.

Následovalo prostudování více než 200 bodů a jejich nastavení. V této fázi nám byl ze strany dodavatele k dispozici implementační manažer (dále jen IM). To jest člověk, který dle zmiňovaného formuláře systém nastaví a zprovozní.

bod E:

V průběhu testovacího období byla komunikace skoro na denním pořádku, kde si průběžně časopisy měnily specifická nastavení. Systém obsahuje více úrovněovou strukturu administrace, její popis je ale mimo rozsah této zprávy. V kostce řečeno, během testovacího období si redakce většinu nastavení spravuje sama. Avšak některé pokročilejší parametry musí nastavit IM. Po dvou, či třech měsících ostrého provozu bude každé redakci zpřístupněna vyšší úroveň administrace (toto je bezpečnostní pojistka proti nekvalifikovanému zásahu). I po tomto období zůstanou části systému, které může měnit pouze dodavatel.

Nejjednodušší, ale ne nejlehčí cestou pro co nejpodrobnější testování, bylo vložení velkého množství rukopisů a namodelování všech možných situací. Zde se velice příjemně projevila vzájemná spolupráce redakcí, při řešení různých problémů.

bod F:

Přechod na ostrý provoz znamenal odstranění:

- testovacích hlášek
- testovacích uživatelských účtů (všechny reálné účty zůstaly)
- rukopisů (vynulování čítačů)

Ve stejnou chvíli byl vytvořen klon ostré verze (do budoucna replikován jednou týdně), na které si redakce může odzkoušet případné konfigurační změny. Díky tomuto nástroji je možné bezbolestně testovat dál, aniž by byl ohrožen reálný provoz.

Věříme, že tento nástroj redakcím ulehčí a zpříjemní práci s rukopisy. Hojně bude určité využívána možnost prohledávání historie všech rukopisů, kroků a rozhodnutí. Komponenta šablon a následně generovaných emailů, je dle mého názoru také výborným pomocníkem. Takovýchto součástí je v systému více. Nedá mi tedy ještě jednou připomenout polovinu roku 2010, kdy budeme mít k představení reálná čísla za první rok a spoustu zkušeností (doufám, že příjemných).

Těchto osm redakcí zapojených do projektu zároveň neformálně přislíbilo dodání své minulé produkce do digitální knihovny. Po uzavření licenčních podmínek a importu dat bude repositář obohacen o další velice zajímavá data.

Martin Duda

DATOVÉ ÚLOŽIŠTĚ PRO DIGITALIZAČNÍ CENTRUM V JENŠTEJNĚ

Knihovna Akademie věd ČR, v. v. i. (dále jen KNAV) postupem času vybudovala vlastní digitalizační pracoviště, které je umístěno v prostorách depozitáře v Jenštejně v lokalitě Praha-Východ. Od svého počátku v roce 2004, kdy začalo Digitalizační centrum (dále jen Centrum) svou produkční činností, narostl objem digitalizovaných dat (dále jen data) na cca 6TB. Digitalizovány jsou zejména časopisy, monografie a další dokumenty vydávané v působnosti AV ČR s více než stoletou retrospektivou. Dále jsou, zatím v menším měřítku, digitalizovány také staré tisky z fondů KNAV i z jiných knihoven. Celkový objem produkce představuje od zahájení činnosti Centra více než 2 milióny stran.

Z výše uvedeného plyne, že nutně musela nastat situace, kdy bude potřeba začít řešit ukládání a archivaci neustále rostoucího objemu dat nějakým komplexním, konsistentním a hlavně bezpečným způsobem. Tento přelom nastal během roku 2008. Ukázalo se, že stávající řešení uložení dat již není dostatečně flexibilní a bezpečné, zejména při selhání některých hardwarových komponent nebo v případě živelných pohrom, nepředvídatelných událostí apod.

Posláním KNAV je, mimo jiné, také garance dlouhodobého uchování spravovaných dokumentů, včetně těch v elektronické formě. Případná ztráta dat by vedla k nemalým finančním škodám, protože náklady na digitalizaci a další zpracování těchto dat jsou značné. Velmi důležitým aspektem je záruka zachování kulturního dědictví. Vzhledem k tomu, že řada dokumentů je a čím dál více bude dostupná pouze v elektronické formě, řeší v současné době knihovny po celém světě problematiku důvěryhodných úložišť pro dlouhodobé uchování dat.

Data, které generuje Centrum, lze rozdělit do tří základních kategorií. První kategorie jsou tzv. originály, druhá kategorie jsou zpracovávaná data a třetí kategorie jsou data již zpracovaná. Každá z kategorií souvisí s tzv. workflow, tedy postupem zpracování.

Na začátku workflow stojí drahé a specializované zařízení pro pořízení digitální kopie – skener. Na jeho výstupu dostáváme první kategorii dat – originály. Tato kategorie dat je nejcennější, protože je v maximální možné míře věrnou kopií fyzické předlohy bez následných úprav během workflow. Znamená to tedy, že v případě ztráty dalších digitálních kopií pořízených z originálu první kategorie, lze

tyto opět z originálu vygenerovat. Z toho plyne, že prvním žhavým kandidátem na bezpečné uložení a archivaci jsou právě data první kategorie. Zároveň tato kategorie dat představuje největší nároky na úložné prostory, protože je nejobjemnější.

Druhou kategorií jsou data zpracovávaná. Jak plyne z názvu, jde o data, která jsou odvozena od originálu a vstupují do dalších fází workflow, během něhož dochází např. k digitálnímu čištění, narovnávání, ořezu apod. Tak jak probíhají souběžně různé dávky zpracování dat během workflow, mohou se data druhé kategorie vyskytovat v procesu workflow i delší dobu v řádu dnů, týdnů, v extrémním případě i měsíců. Případná havárie vedoucí ke ztrátě dat druhé kategorie není sice tak bolestivá jako ztráta dat první kategorie, ale představuje i tak nemalou finanční a časovou ztrátu. Data druhé kategorie tedy představují, vzhledem ke své měnící se povaze v čase, objekty určené k průběžnému cyklickému zálohování bez archivace, což je zásadní, a souvisí s vybraným řešením datového úložiště. To znamená, že v případě havárie jsou zpracovávaná data obnovena ze záloh do stavu v určité fázi zpracování, čímž je minimalizována časová a finanční ztráta a workflow může pokračovat z bodu obnovení.

Třetí kategorií jsou data zpracovaná. Tato data představují výstup z workflow a jsou také určena pro bezpečné uložení a archivaci. Protože tato kategorie dat představuje již ucelené digitalizované kolekce odvozené z originálu, je potřeba tyto kolekce nějakým způsobem popsat, tedy opatřit bibliografickými záznamy a uložit do nějakého produkčního systému. Tímto systémem je v současné době v Jenštejně používaný produkční systém Sirius (dále jen Sirius). Je to modulární aplikace, ve které je řešena správa dokumentů, archivace, zpracování a ukládání obrazových informací, optické rozpoznávání písma apod.

Takto tedy máme popsané kategorie dat a z toho plynoucí požadavky na jejich ukládání. V současné době je toto ukládání dat řešeno prostřednictvím dvou externích diskových polí s celkovou kapacitou cca 5TB, připojených k serveru, na kterém běží Sirius. Originály, tedy data první kategorie, jsou ovšem vzhledem k nedostatečné kapacitě diskových polí ihned po zpracování přesouvány na pásky, resp. je pořízena dvojitá kopie originálů, kde jedna je archivována na pásky a okamžitě smazána a druhá kopie je uložena na lokální disk operátora, který data dále zpracovává. Je vidět, že popsaný postup je velice těžkopádný a nepřilíš bezpečný. Jednak z hlediska nulové ochrany dat druhé kategorie během workflow, ale také tím, že existuje narůstající sada pásek, které však nejsou organizovány do žádného sofistikovaného systému, který by zabezpečoval nějakou konsistentní formou správu metadat, která popisují co je kde archivováno a zálohováno. Záleží na svědomitosti obsluhy, jak bude udržovat popis a zařazení jednotlivých pásek, aby bylo možné v případě potřeby data obnovit. S tím také souvisí poměrně velká časová náročnost při provádění záloh, která je kladena na obsluhu.

Ve světle těchto argumentů a popsané situace, se KNAV rozhodla řešit otázku ukládání a archivace dat, vzhledem k jejich stále se zvětšujícímu objemu, komplexním systémem. Ten postihne samotný problém s uložením dat na diskových polích a s jejich zálohováním a archivací a v neposlední řadě i s jejich automatickou replikací do geograficky vzdálené destinace. KNAV si proto v druhé polovině roku 2008 podala žádost u Komise pro nákladné přístroje AV ČR o přidělení finančních prostředků na pořízení profesionálního řešení pro ukládání a dlouhodobou archivaci dat. Komise pro nákladné přístroje AV ČR navrhovaný záměr schválila.

Začátkem léta 2009 bylo vypsáno výběrové řízení formou standardní veřejné zakázky, protože se jedná o nadlimitní zakázku za cca 12 milionů korun. Byla zpracována zadávací dokumentace, která byla s datem vypsání soutěže uvolněna zájemcům volně ke stažení z internetových stránek KNAV. Aby byla po stránce formální a organizační dodržena zákonem předepsaná pravidla výběrového řízení, byla na tuto práci najata externí poradenská firma Relsie spol. s r.o. Dále byla ustavena hodnotící komise (dále jen komise), která ve dvou fázích zpracovala zaslané nabídky, došlo ve stanovené lhůtě celkem pět. V první fázi se přistoupilo k tzv. otvírání obálek a kontrole, zda jsou nabídky správné po formální stránce a obsahují vše, co požaduje zákon. V této fázi byl vyloučen jeden z účastníků pro neúplnost. Do druhého kola tedy postoupili již jen čtyři uchazeči. V tomto druhém kole komise již přistoupila k hodnocení technických parametrů jednotlivých nabídek, tak jak byly specifikované v zadávací dokumentaci. Ukázalo se, že všechny nabídky víceméně splňují požadavky KNAV, takže v konečné fázi rozhodovala nabízená cena. Z tohoto hodnocení nakonec vítězně vyšla firma Bit servis, spol. s r.o.

Protože nebyly ze strany ostatních účastníků soutěže podány žádné oficiální námítky proti průběhu a výsledku veřejné soutěže, byla tato, po zákonem stanovené lhůtě pro odvolání, uzavřena podpisem smlouvy s vítězem soutěže.

Vybrané řešení je poměrně složitým komplexem sestávajícím jednak z hardwarových komponent jako jsou disková pole, pásková knihovna, komunikační servery a optická infrastruktura, jejíž prostřednictvím jsou komponenty pospojovány do jednoho celku, a dále softwarem, který mimo jiné zabezpečuje archivaci a replikaci dat.

Mezi základní požadavky, které KNAV stanovila v zadávací dokumentaci, byl zahrnut i požadavek na geografické rozdělení datového úložiště z důvodu zabezpečení archivovaných dat. Primární lokalitou byl logicky zvolen Jenštejn, kde vzniká největší objem dat a tato se tak dostanou co nejkratší cestou na úložiště. V této souvislosti byla v Jenštejně vybudována z části repositáře serverovna s novými síťovými rozvody a klimatizací. Propojení nové serverovny s původní, kam jsou svedena strukturovanou kabeláží připojení počítačových stanic pracovníků Centra, bylo realizováno optickým kabelem. Dále byly také realizovány nové rozvody strukturované kabeláže v kancelářích Centra. Toto vše bylo financováno z rozpočtu KNAV. Další věcí, která byla řešena také v souvislosti s budováním úložiště, bylo posílení mikrovlnného spojení

mezi Jenštejnem a Prahou kvůli replikacím mezi jednotlivými částmi úložiště. Ve spolupráci se zástupci sdružení CESNET, které má bohaté zkušenosti v oblasti síťového propojování, bylo nakonec toto mikrovlnné spojení posíleno na přenosovou rychlost až 100Mbit/s. Z hlediska rychlosti replikací to sice stále ještě není ideální stav, ale žádná jiná varianta propojení není v současné době k dispozici. KNAV si na posílení mikrovlnného spoje podala u Komise pro informační technologie AV ČR žádost o finanční příspěvek, který byl schválen a to ve výši 370 tis. Kč.

Jak bylo zmíněno výše, primární část úložiště bude tedy umístěna v Jenštejně. Tato část bude sestávat ze dvou diskových polí IBM, páskové knihovny Sun STK SL500 a komunikačního serveru Sun T5140.

První pole bude obsahovat rychlé Fibre Channel (dále jen FC) disky a bude sloužit jako tzv. pracovní oblast pro workflow. Celková kapacita tohoto pole je cca 4,7 TB. Tento prostor bude zpřístupněn po síti jednotlivým operátorským stanicím, takže data procházející workflow by již neměla být na lokálních discích těchto stanic. Mělo by zde také probíhat cyklické zálohování z důvodů zmíněných dříve v textu. Pole bude připojeno ke komunikačnímu serveru.

Druhé pole bude obsahovat pomalejší, ale levnější disky SATA, které budou z větší části tvořit archivní část úložiště, tzv. diskovou cache systému Sun STK SAM. Zbytek bude alokován pro repozitář Siria. Disková cache bude replikována do Prahy na sekundární část úložiště pomocí Sun STK Availability Suite. Celková kapacita tohoto pole je cca 37TB. Pole bude připojeno ke komunikačnímu serveru. Na archivní část úložiště se budou data dostávat buď na aplikační úrovni, nebo prostřednictvím pověřených operátorů. Půjde hlavně o originály a zpracovaná data. Po uložení zpracovaných dat do Siria, bude operátor povinen v určitých časových úsecích provádět tzv. exporty, které již budou obsahovat kompletní digitální kolekce s popisem. Tyto exporty uloží na archivní část úložiště a systém úložiště se již sám transparentně postará o archivaci na pásky a replikaci do sekundární lokality.

Pásková knihovna v primární lokalitě, která bude také připojena ke komunikačnímu serveru, bude sloužit pro vytváření archivních kopií (klonů) dat z diskové cache dle nastavených politik v systému Sun STK SAM. Kopie dat se budou vytvářet celkem ve třech sadách, kde jedna sada bude stále zůstávat v knihovně a bude se točit dokola. Další dvě sady budou po zaplnění vyjmuty, odvezeny na bezpečné místo a nahrazeny prázdnými.

Sekundární část úložiště bude umístěna v Praze na Národní. Tato část bude sestávat z jednoho diskového pole IBM, páskového autochangeru Sun STK SL24 a komunikačního serveru Sun T5140. Pole bude sloužit jako replikační (záložní) část, kam se budou přenášet data z primární části úložiště. Osazeno bude pouze levnějšími SATA disky. Navíc je kapacita pole v sekundární části navýšena o další volnou kapacitu

mimo archivní část ve výši cca 17TB, která může být využita pro pracovní data na Národní.

V současné chvíli probíhá instalace jednotlivých hardwarových komponent v Jenštejně. Zároveň se připravuje konfigurace komunikačních serverů, na kterých poběží řídicí software a jejichž prostřednictvím bude úložiště poskytovat svou kapacitu operátorům a aplikačním serverům. V přípravě je také sekundární část úložiště v Praze na Národní.

Dle postupu instalačních prací předpokládáme spuštění datového úložiště do testovacího provozu do konce října 2009.

Anna Šmejkalová
**ROBOTICKÝ
KNIŽNÍ SKENER
TREVENTUS**

V polovině listopadu proběhne v Digitalizačním centru KNAV v Jenštejně instalace nového skenovacího zařízení ScanRobot SR301, jehož výrobcem je vídeňská firma TREVENTUS Mechatronics GmbH. Při porovnání se stávajícím vybavení pracoviště je toto zařízení unikátní v tom, že proces digitalizace probíhá prakticky téměř celý automatizovaně.

Řeší problémy spojené s ručním otáčením stránek, které ScanRobot Treventus maximálně eliminuje. Pomocí podtlaku vzduchu přisaje současně dvě protilehlé strany, které zároveň naskenuje a odloží stranou. Takto nasnímá celou knihu. Bezdotykový způsob otáčení stran pomocí podtlaku je velmi šetrný ke skenovaným předlohám, což je důležité především při práci s citlivějšími dokumenty, např. se starými tisky. Výrobce udává v ideálním případě rychlost otáčení stránek až 2 500 stran za hodinu.

Praktické zkušenosti z referenčních pracovišť ukazují, že reálná průměrná rychlost digitalizace se pohybuje okolo 1000 stran za hodinu. I tak jde o 6-8x vyšší rychlost než při ručním otáčení stran. Skener skenuje v rozlišení 300 dpi a 30ti bitové hloubce vázané knihy do formátu 32 cm x 30 cm. Tloušťka dokumentu může být v dodávaném provedení až 12 cm a je možné výrobce požádat o rozšíření. Šetrnost k tiskům zaručuje také umístění knih v samotném skeneru. Knihy zde leží otevřené jen na 60 stupňů a jsou tak chráněny proti případnému poničení křehkých hřbetů.

Ke skeneru přísluší obslužný software ScanGate, který je dodáván společně s počítačem. Umožňuje plnou kontrolu skeneru, automatické sledování procesu skenování, možnost rovnání obrázků hned po naskenování, generuje metadata ve formátu XML a je možné i během skenování provádět OCRNa český trh dodává tento skener firma Incad, s.r.o. (<http://www.incad.cz>), ukázky skenování lze vidět na stránkách výrobce (<http://www.treventus.com>).

Miroslav Kraus

DEPOZITÁŘ JENŠTEJN – HISTORIE A SOUČASNOST

Knihovna AV ČR, v. v. i. (KNAV) vznikla transformací Základní knihovny-Ústředí vědeckých informací (ZK-ÚVI) ČSAV v roce 1992. Do doby transformace a krátce po ní byla největší část knižního fondu uložena ve skladu publikací v centrální hale v budově Národní 3, Praha 1. Tento způsob využití haly naprosto nekorespondoval s její architektonickou hodnotou. Pravá část haly byla znehodnocena vestavbou provizorních kanceláří, tehdejší studovna byla velmi stísněná, servis pro uživatele byl na nízké úrovni.

Fondy, které nebylo možno umístit v budově Akademie věd na Národní třídě, byly uskladněny z velké části na zámku v Jirnech, jehož prostory byly dány ZK-ÚVI v roce 1955 do užívání, a po jeho vyklizení v dalších menších provizorních depozitářích – ve Svatém Poli u Dobříše, v Ondřejově na Praze-východ a v areálu Ústavu struktury a mechaniky hornin AV ČR v Praze 8. V roce 1995 získala KNAV právo hospodaření k objektu dříve užívaném jako sklad režijního materiálu Střediska služeb AV ČR v Jenštejně u Prahy čp. 25-27, který svojí rozlehlostí umožnil zahájení prací na vybudování centrálního depozitáře KNAV. Na využití areálu byly zpracovány dvě studie.

V roce 1996 bylo získáno stavební povolení na úpravu první skladové haly. Projektové práce komplikovala skutečnost, že původní hala nebyla konstruována na tak vysoké zatížení, jakým knihy zatěžují nosné konstrukce. Bylo nutno podezdvíhat základy a únosnost obvodového zdiva zvýšit vestavbou kovové konstrukce. Stavební práce byly ukončeny v r. 1997 a byl postupně uskladňován knižní fond, přednostně ze skladu na Národní 3. Následně probíhala demontáž mobiliáře a uvolnění haly (Dvorany) pro stavební a restaurátorské práce. Tyto byly ukončeny koncem roku 1999 a v r. 2000 byl zahájen provoz v nově upravené hale.

Od roku 2000 pokračovala dostavba areálu Jenštejn s cílem centralizace knižního fondu KNAV do tohoto hlavního depozitáře. Postupně byla hlavní budova rozšířena podélnou přístavbou v r. 2001; tato fáze dostavby byla významná pro zajištění odpovídajícího pracovního prostředí pro zaměstnance areálu, částečně byly rozšířeny skladovací kapacity. V roce 2003 byla dokončena příčná přístavba směrem k hlavnímu vjezdu. V letech 2004–2005 proběhla demolice zdevastované stodoly a výstavba depozitáře „A“. V roce 2007 byla dokončena výstavba depozitáře „B“, která byla roku

2008 rozšířena kolmou přístavbou objektu „C“. V témže roce byla zahájena projektová příprava přestavby stávající stodoly na objekt depozitáře „D“, který byl dokončen v říjnu 2009.

Při všech stavbách v objektech čp. 25-27 byly respektovány požadavky orgánů památkové péče, které vyplývaly z historického významu obce a blízkosti zříceniny hradu Jenštejn. Stavby depozitářů byly projektovány tak, aby zvnějšku připomínaly sýpky či stodoly, barvy byly voleny v tradičních odstínech českého venkova – žlutá, případně okrová a bílá, římsy fabionové a šambrány okolo oken, která tvarem připomínala větráky sýpek. Stavbou objektu „D“ byla dokončena první etapa dostavby areálu KNAV v Jenštejně. Celková kapacita vzrostla od roku 1997 o 300% na 36 600 bm knih. Zmíněné navýšení umožnilo část skladovací kapacity nabídnout k pronájmu ústavům, které měly své fondy uloženy v nevhodných prostorách, z nichž mnohé byly při povodni v r. 2002 zatopeny.

Jako další etapa rozvoje a využití potenciálu areálu Jenštejn je v současné době uvažována výstavba startovacích a zaměstnaneckých bytů. Tento záměr je situován do průčelní strany areálu a opět navazuje na dřívější způsob zástavby jednotlivých usedlostí. V současné době je zpracována architektonická studie, která byla vedením KNAV několikrát připomínkována s akcentem na rozvolnění zástavby, vytvoření větších ploch zeleně, prostor pro společné sportovní aktivity a dostatek parkovacích míst včetně vnitroareálových komunikací. Výsledná studie předpokládá výstavbu 9 bytových domů s 16 byty 2+kk–5+kk o celkové užitné ploše 1 640 m². Z nich se v příštích třech až pěti letech počítá s realizací první etapy, tj. výstavbou tří bytových domů s pěti byty na místě dožívajícího objektu bývalé usedlosti čp. 27.

OBSAH

Úvodem (J. Burgetová)	3
Knihovědné oddělení v roce 2009 (L. Veselá)	5
ASEP v roce 2009, webovské ARL stránky pracovišť (J. Doleželová)	8
E-books on Demand: E-knihy na požádání (M. Šimáček, T. Jandera)	12
Novinky v systému Aleph (Z. Chmelařová)	14
Implementace link serveru SFX v KNAV (J. Meixner)	17
Digitální knihovna a systém recenzního řízení (P. Srb)	20
Datové úložiště pro Digitalizační centrum v Jenštejně (M. Duda)	22
Robotický knižní skener Treventus (A. Šmejkalová)	27
Depozitář Jenštejn – historie a současnost (M. Kraus)	28

PRO PRACOVNÍKY STŘEDISEK VĚDECKÝCH INFORMACÍ
A KNIHOVEN AV ČR VYDAVÁ KNIHOVNA AV ČR, v.v.i.

REDIGUJE PhDr. JARMILA BURGETOVÁ

ŘÍJEN 2009

ISSN 1210-8502